

Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Jönköping, för dröjsmål med att fatta beslut i åtalsfrågor m.m.

Anmälan

AA och BB framförde i anmälningar till JO klagomål mot Jönköpings tingsrätt med anledning av domen i ett brottmål. De var även missnöjda med hur åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Jönköping, och Polismyndigheten i Jönköpings län bedrivit en förundersökning.

Till anmälningarna hade bifogats bl.a. tingsrättens dom i mål B 2057-05 samt förundersökningsprotokoll och tilläggsprotokoll i åklagarkammarens ärende 205A-2214-04.

Utredning

Åklagarkammarens akt i ärende dnr 205A-2214-04 (senare 205A-92-05) lånades in och diariebladen i nämnda ärende infordrades. Vidare infordrades från tingsrätten dagboksblad och vissa handlingar i mål B 2057-05 (tidigare dåvarande Värnamo tingsrätts mål B 638-04) m.m.

Av handlingarna framgick bl.a. följande.

Ett av förundersökningsprotokollen i ärendet omfattade ett antal anmälningar om bl.a. grov misshandel den 4 juni 2004 (K13975-04 m.fl.). Flera av de misstänkta och målsägandena var under 18 år. Tre personer var frihetsberövade i ärendet under en tvåveckorsperiod i månadsskiftet juni/juli 2004. En av dessa personer var då 16-årig CC, som delgavs misstanke i ärendet vid ett förhör den 28 juni 2004.

Förundersökningsprotokollet färdigställdes den 15 september 2004. Därefter upprättades ett tilläggsprotokoll, som kom in till åklagarkammaren den 14 oktober 2004. Den 18 november 2004 beslutade åklagaren att åtal inte skulle väckas eller att förundersökningen skulle läggas ned beträffande ett antal av de misstänkta i ärendet. Åklagaren beslutade den 23 september 2005 att väcka åtal mot de återstående tre misstänkta i ärendet. Enligt en stämningsansökan upprättad samma dag åtalades bl.a. CC för misshandel i två fall (bl.a. avseende K13986-04) och DD för misshandel i två fall (bl.a. avseende K13975-04). Tre dagar senare beslutade åklagaren att inte väcka åtal i återstående delar. Han beslutade då även att åtal inte

skulle väckas mot CC för grov misshandel avseende K13986-04 eller mot DD för misshandel avseende K13975-04.

CC var i ärendet även misstänkt för bl.a. två fall av misshandel den 18 december 2003. Förundersökningsprotokoll avseende dessa misstankar kom in till åklagarkammaren den 1 juli 2004 (K35220-03, K35228-03). Den 26 september 2005 beslutade åklagaren att åtal inte skulle väckas i denna del.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över

- anledningen till att det, särskilt med beaktande av fristerna i 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948), dröjde till september 2005 innan åklagaren fattade beslut i åtalsfrågorna avseende tre misstänkta.
- anledningen till att åklagaren den 26 september 2005 beslutade att inte väcka åtal mot CC när det gällde K13986-04 eller mot DD när det gällde K13975-04 trots att han enligt en stämningsansökan den 23 september 2005 hade väckt åtal avseende dessa brott.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagaren EE) kom in med ett remissvar till vilket fogades upplysningar från chefsåklagarna FF och GG.

GG upplyste följande.

Jag övertog ärendet när de tre personerna satt häktade och en av de första åtgärderna från min sida var att frige samtliga tre eftersom de inte längre kunde förstöra något utredningsmässigt. Ärendet i sig visade sig vara tämligen komplicerat med för låg utredningsnivå hos polisen, varför jag var tvungen att få mer erfaren utredare i ärendet. Det medförde också många muntliga direktiv till utredarna. Det var svårt att bestämma rätt gärningsman till rätt brott och i ett sådant läge kan rättssäkerheten inte åsidosättas till förmån för skyndsamhetskravet (4 § LuL sista meningen i 2005 års lydelse). Jag är väl medveten om att utredningstiden och tiden från tilläggsprotokoll och åtal är för lång men också att JO känner till den ansträngda arbetssituationen som råder inom polis- och åklagarväsendet. Vid denna tidpunkt var jag mestadels ensam åklagare mot Värnamo tingsrätt med fyra kommuner och som tidigare (före omorganisationen) hade tre åklagare.

Diarieföringen är inte riktig i ärendet.

Beträffande K 13986-04 åtalades och dömdes HH för grov misshandel och CC för misshandel. I diariet som det är antecknat att åtal inte skall väckas är bokföringsfel eller felklickning.

Beträffande K 13975-04 åtalades och dömdes DD för misshandel och även här är det ett bokföringsfel eller felklickning.

FF uppgav följande.

Det kan konstateras att det förflutit ca elva månader från det att tilläggsprotokoll inkommit till åklagarkammaren och till dag för åklagarens beslut att väcka åtal, även om det sistnämnda beslutet i vissa delar kom att diarieföringsmässigt bli felaktigt.

Under den tidsperiod som är ifråga, nämligen från oktober 2004 och till september 2005, var personalsituationen på kammaren bra, tidvis till och med mycket bra. Den beskrivning som GG lämnat angående hans egen arbetssituation anser jag således inte vara helt överensstämmande med då rådande förhållanden.

GG har i sin egenskap av förundersökningsledare att leda polisen i utredningsarbetet genom att lämna direktiv, vilka skall vara skriftliga eller i vart fall genom tjänsteanteckning vara dokumenterade. I föreliggande fall synes inga skriftliga direktiv lämnats eller muntliga direktiv dokumenterats. Detta kan naturligtvis menligt påverka förundersökningens kvalitet och därigenom påverka den tid åklagaren behöver för att fatta ett beslut i åtalsfrågan. I vart fall skall, då förundersökningen slutredovisats, åklagaren inte behöva ta under övervägande vilken misstänkt som kan misstänkas för vilket brott. Detta skall ha klargjorts långt tidigare under förundersökningen.

GG har till mig som kammarchef inte framfört önskemål om avlastning för att kunna inom föreskriven frist fatta beslut i åtalsfrågan. Jag har inte heller funnit, såsom jag ovan påpekat, att han haft en så pass ansträngd arbetssituation att särskilda åtgärder på grund därav behövt vidtagas.

Varje månad får samtliga åklagare del av UB03 listan för sin respektive rotel. På denna framgår bl.a. antal ärenden i beslutsbalans. Härjämte brukar jag regelmässigt skriftligen anmärka, då skäl härför bedömts finnas, att åtgärder måste vidtagas för att minska balansen. Vidare dras dagboksbladen fram för de äldsta ärendena så att jag kan gå igenom vilka åtgärder som vidtagits och när, allt i syfte att tillse att varje åklagare har en rimlig beslutsbalans och att inget ärende ligger för "fäfot".

När det gäller nu aktuellt ärende har jag vid i vart fall ett par tillfällen under tiden oktober 2004 - augusti 2005 diskuterat detta med GG och vid dessa diskussioner har annat inte framförts än att ärendet skulle komma att behandlas med förtur och beslut i åtalsfrågan meddelas snarast.

Med facit i hand kan jag tyvärr konstatera att jag skulle behövt ha vidtagit ytterligare åtgärder för att framtvunga ett tidigare beslut. Men jag kan också konstatera att jag inte erhöll några signaler på att GG behövde avlastning för att klara av handläggningen av detta och/eller andra ärenden. Lärdomen blir ändock att ännu bättre rutiner behöver arbetas fram för att kammarledningen skall få tidiga signaler om att handläggningen inte fungerar på sätt som är föreskrivet. Här kommer Cåbra att vara ett hjälpmedel.

EE anförde bl.a. följande.

Rättslig reglering

Enligt 23 kap 4 § rättegångsbalken skall förundersökningen bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Av 1 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet.

Enligt 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till

1. att den misstänkte skall delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott, eller
2. utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Enligt 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) skall förundersökningen där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen skall vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Bedömning

Som ovan angivits får den i 2 a § angivna tidsfristen överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. Viss vägledning av vilka situationer som lagstiftaren haft i åtanke som skulle ge skäl att överskrida tidsfristen står att finna i förarbetena till den motsvarande undantagsregel som finns i 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Skrivningen är nämligen densamma som i 2 a §. I regeringens proposition 1994/95:12, Handläggning av ungdomsmål, sägs (sid. 96-97) beträffande nämnda tidsfrist att densamma endast får överskridas om det är absolut nödvändigt t.ex. om det är fråga om en mycket omfattande brottsutredning såsom vid ligabrottslighet med många misstänkta och ett stort antal brott som är svårutredda. Vidare sägs att tidsfristen kan få överskridas om man under förundersökningens gång upptäcker nya brott som den unge misstänks för eller att den unge under det att förundersökningen pågår begår nya brott. Som ytterligare exempel anförs att det är nödvändigt att genomföra tekniska undersökningar som tar lång tid. Det förhållandet att det för tillfället råder brist på utredningspersonal eller att andra uppgifter anses böra ges företräde innebär inte att fristen får överskridas.

Den handläggande åklagaren har som huvudsakligt skäl till att tidsfristerna inte följts förebragt att utredningen var tämligen komplicerad och att arbetsläget var ansträngt.

Även om utredningen varit relativt omfattande har det inte förelegat en sådan situation som gjort att det förelegat sådana särskilda omständigheter att de särskilda fristerna kunde överskridas. Vad sedan gäller arbetsläget på kammaren får Åklagarmyndigheten hänvisa till chefsåklagarens yttrande. Åklagarmyndigheten instämmer i chefsåklagarens bedömning av på vilket sätt som den handläggande åklagaren bort leda förundersökningen i det nu aktuella ärendet. Åklagarmyndigheten ställer sig även bakom den kritik som chefsåklagaren i sitt yttrande riktar mot den handläggande åklagaren för dennes brist i att aktivt leda förundersökningen och att underlåta att dokumentera de direktiv som den handläggande åklagaren uppgivit sig ha meddelat. När det gäller diarieföringsfelen beträffande CC resp. DD har den handläggande åklagaren lämnat en förklaring bestående i bokföringsfel eller felklickning. Enligt Åklagarmyndigheten har den handläggande åklagaren även i den delen inte skött arbetsuppgiften på det sätt som kan förväntas. Sammanfattningsvis kan enligt Åklagarmyndighetens mening den handläggande åklagaren inte undgå kritik för sin handläggning av det nu aktuella ärendet.

AA och BB yttrade sig över remissvaret. I samband härmed framförde BB även klagomål mot bl.a. socialtjänsten.

Bedömning

BB:s klagomål mot socialtjänsten är föremål för ställningstagande av justitieombudsmannen Kerstin André och handläggs i JO:s ärende dnr 2632-2007.

JO:s granskning är av rättslig art och avser främst en kontroll av att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet. JO kan inte ändra eller upphäva domstolarnas domar eller beslut. Granskningen är inte heller avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning. JO brukar således inte ta ställning till om ett avgörande är riktigt i sak. Detta innebär att JO som regel inte utreder klagomål som gäller värdering av bevisning eller andra bedömningar i domar. AA:s och BB:s klagomål mot Jönköpings tingsrätt föranleder mot denna bakgrund inte någon ytterligare åtgärd från min sida.

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja den skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken [RB]).

Enligt 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser för unga lagöverträdare (i den här tillämpliga lydelsen enligt SFS 1998:608) skall en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader bedrivs med särskild skyndsamhet. Förundersökningen skall avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket RB. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Av 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948, FUK) framgår att en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år skall bedrivs särskilt skyndsamt, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen skall vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

I ärendet förekommer två förundersökningsprotokoll – som kom in till åklagarkammaren den 1 juli 2004 – i vilka CC, född 1987, anges som misstänkt för bl.a. två fall av misshandel. I september 2005 fattade GG beslut i åtalsfrågorna i denna del. Därutöver förekommer också i ärendet en relativt omfattande utredning med ett flertal anmälningar, misstänkta och målsäganden. Flera av de inblandade var underåriga. Ett tilläggsprotokoll kom in till åklagarkammaren i oktober 2004 och i september 2005 tog GG ställning i åtalsfrågorna beträffande tre kvarvarande misstänkta i ärendet, däribland den vid brotten 16-årige CC.

Sedan tilläggsprotokollet kom in till åklagarkammaren till dess att beslut i åtalsfrågorna fattades har det således dröjt drygt 11 månader. En så lång tidsåtgång för att ta ställning i åtalsfrågan, i ett ärende där en tidsfrist om sex veckor från misstankedelgivning gäller för ett sådant beslut, har föranlett mig att överväga om åklagaren åsidosatt vad som gällt för dennes uppgift och därigenom gjort sig skyldig till straffbart tjänstefel. Vid min prövning i ärendet har jag emellertid inte funnit så vara fallet.

GG har som skäl för den utdragna handläggningstiden i huvudsak hänvisat till att ärendet var tämligen komplicerat och att det var svårt att bestämma ”rätt gärningsman till rätt brott” samt till arbetssituationen vid kammaren.

Jag konstaterar inledningsvis att det är förvånande att GG, i samband med att han i november 2004 beslutade i åtalsfrågan beträffande flera av de misstänkta, inte också tog ställning beträffande de övriga tre, varav en var under 18 år. När det sedan gäller arbetssituationen vid kammaren har FF å sin sida uppgett att personalsituationen under den aktuella perioden var bra eller tidvis till och med mycket bra och FF har vidare förklarat att han anser att den beskrivning som GG lämnat om sin arbetssituation inte är helt överensstämmande med då rådande förhållanden. Oavsett hur det förhållit sig med GG:s arbetssituation är det enligt min mening, även med beaktande av att ärendet kan sägas ha varit av viss

omfattning, helt oacceptabelt att beslut i åtalsfrågor i ett ärende av det nu aktuella slaget – där de särskilda skyndsamhetskraven och fristerna i 4 § LUL och 2 a § FUK är tillämpliga – dröjer så länge som här har varit fallet. Jag anser att det finns anledning att se allvarligt på GG:s bristande handläggning i detta avseende.

FF har som chef för kammaren haft det övergripande ansvaret för verksamheten vid kammaren och till uppgift att planera, leda och fördela arbetet vid kammaren. Han har själv uppgett att han diskuterade ärendet med GG vid ett par tillfällen, även så sent som i augusti 2005. Han har vidare uppgett att han numera insett att han borde ha vidtagit ytterligare åtgärder. Jag delar uppfattningen att FF borde ha övervägt andra åtgärder för att möjliggöra att beslut i åtalsfrågan fattades.

Enligt i ärendet upprättade handlingar beslutade GG i september 2005 att inte väcka åtal för vissa brott med motiveringen att det inte förelåg tillräckliga skäl för detta, eftersom man med hänsyn till bevisningen på objektiva grunder inte kunde förvänta sig en fällande dom. Beslutet avsåg bl.a. brott avseende vilka han före nedläggningsbeslutet hade väckt åtal. GG har som förklaring till det inträffade hänvisat till att diariet föringen i ärendet inte var riktig och att det var fråga om ett ”bokföringsfel eller felklickning”.

I ärendet finns utskrifter av beslut som undertecknats av GG enligt vilka åtal inte väcks beträffande de aktuella brotten. Det förefaller således inte enbart vara fråga om ett diariet förings- eller bokföringsfel.

Ett beslut av en åklagare måste naturligtvis föregås av nödvändiga kontrollåtgärder. I det aktuella fallet har GG brustit i sin kontrollskyldighet och jag konstaterar att hans åtgärder i denna del inte har präglats av den noggrannhet som krävs.

Sammanfattningsvis finner jag att GG förtjänar allvarlig kritik för sin bristande handläggning av ärendet.

Vad AA och BB i övrigt har anfört i ärendet föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.